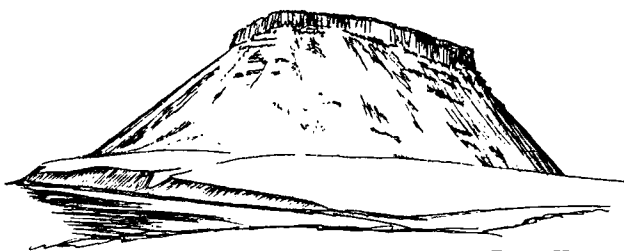

Thule

af museumsinspektør
Rolf Gilberg

Geografisk og administrativt er Grønland ved lov i 1950 delt i tre landsdele: Vestgrønland er landet fra Lindenow Fjord til Melville Bugt. Nordgrønland strækker sig fra Melville Bugt (75° n. br.) til Nordostrundingen (11° 39' v. l.). Østgrønland er resten af Grønland fra Nordostrundingen til nordkysten af Lindenow Fjord.

I Grønlandslitteraturen omtaler dog mange forfattere ofte den nordlige og sydlige del af Vestgrønland som 'Nordgrønland' og 'Sydgrønland'. Dette forhold kan give en del misforståelser, hvis læseren ikke er opmærksom på, hvordan den forfatter, man for tiden læser, bruger ordene. Søger man oplysninger om det nordlige Grønland, altså det der ligger nord for Melville Bugt, og tror, at de står under 'Nordgrønland', hænder det, at man bliver skuffet. I det hele taget er der en del forvirring omkring nogle af de grønlandske stednavne, ikke mindst om Thule; derfor disse betragtninger.

Ultima Thule.

I Oldtidens geografi betegnede 'Thule' et øland langt mod nord i de nordiske have. Efterretninger om Thule skyldes den græske opdagelsesrejsende Pytheas,

som omkring år 330 før vor tidsregning sejlede fra Marseille i Sydfrankrig nordpå for at finde ravets hjemsted. Han nåede helt op til England, hvor han hørte om et øland længere nordpå, det såkaldte Thule. Navnet menes at være keltisk, øerne at være Shetlands Øerne. På sin jagt efter at finde 'Thule' kom han til Norge, som han mente måtte være stedet. Efter den tid blev Skandinavien i Oldtiden omtalt som Thule, og fra nogle digte kendes betegnelsen 'Ultima Thule', som betyder 'Det yderste Thule' eller blot noget meget langt mod nord, noget som var indhyllet i mystik, altså noget man ikke kendte ret meget til.

I takt med at menneskene lærte nye egne at kende, skubbedes det sagnomspundne Ultima Thule længere og længere mod nord til nye ukendte egne. Det rykkede med vikingerne fra Færøerne til Island. Da Island i det 9. århundrede efter vor tidsregning blev koloniseret, gled Thule nordpå igen. Så blev det på Grønland det lå.

Thule Stationen.

Måske var det dette historiske forløb, Knud Rasmussen havde i tankerne, da han i 1910 skulle finde et navn til sin

handelsstation og kaldte den 'Thule Stationen'. Bag den karakteristiske pyramidestub – Mount Dundas – i almindelig tale kaldt Thule Fjeldet – ved distriktets bedste havn i North Star Bugten lå polareskimoernes boplads Umánaq (det betyder: hjerte), byggede Knud Rasmussen sit hus på 76° 30' n. br. Året i forvejen havde han hjulpet Den Grønlandske Kirkesag med at grundlægge missionsstationen „Nordstjernen“ på samme boplads, polareskimoernes Umánaq.

Thule Distrikt.

Knud Rasmussen fortæller (1921: 517), at „Thule Distrikt, der ligesom alle andre Distrikter har faaet Navn efter den i samme liggende Koloni eller Missionsstation, kaldes ogsaa Kap York Distrikt. Naar denne sidste Betegnelse har faaet Navnshævd for hele den vældige Strækning fra 74° 30' og op til 79° n. Br., skyldes det den Omstændighed, at Kap York, som endnu ikke staar under nogen Stats Overhøjhed, lige siden 1818 har været det bedst kendte Anlæbssted baade for Hvalfangere og Skibsekspeditioner.“ Thule Distriktet har altså fået sit navn efter Thule Stationen.

Thule Ekspeditionerne.

Thule Stationen gav også navn til Knud Rasmussens videnskabelige 'Thule Ekspeditioner', som handelsstationen både var geografisk og økonomisk basis for. De to første Thule Ekspeditioner gik nord om Grønland til Peary Land. Den tredje Thule Ekspedition gik uden Rasmussen selv til Ellesmere Land. Fjerde, sjette og syvende Thule Ekspedition gik til Angmagssalik i Østgrøn-

land. På den femte Thule Ekspedition (1921–1924), den største af dem alle, besøgte Knud Rasmussen eskimogrupper i Canada og Alaska.

Thule-kulturen.

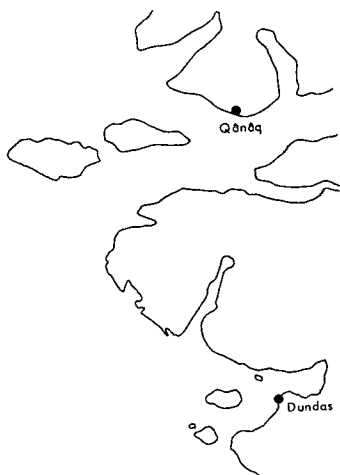
På Femte Thule Ekspedition fandt Knud Rasmussen og Therkel Mathiasen en forhistorisk eskimokultur af lignende karakter som fund gjort i 'Commers Mødding' tæt ved Thule Stationen i 1915. Derfor kaldte man den nyfundne forhistoriske eskimokultur for 'Thule-kulturen'. Denne kultur var en arktisk hvalfangerkultur, som opstod ved Beringstrædet, og som bredte sig derfra over Canadas nordkyst til Grønland, hvor de første Thule-kultur folk indvandrede omkring år 900 til Thule Distriktet og senere videre sydpå til Vestgrønland og Østgrønland. Thule-kulturens folk er de nuværende grønlænderes forfædre. Thule-kulturen findes således ikke kun i Thule Distriktet, men også over det meste af Grønland, Canada og Alaska. Læser man om Thule-kulturen, har det ikke meget med polareskimoernes 'Thule' at gøre, og ofte måske slet ikke med Grønland.

Thule-folket.

Thule-kulturen må ikke forveksles med den kultur, der i nutiden præger polareskimoerne i Thule Distriktet. Man skal altså være forsigtig med brugen af ordet 'Thule-folket', som nogle forfattere kalder Thule-kulturens bærere, mens andre derimod mener polareskimoerne.

Thule Air Base.

På grund af Den kolde Krig i Europa anlagde amerikanerne i 1951–1955 en

stor flyveplads, Thule Air Base, i dalen (polareskimoernes Pitugfik) ved siden af Thule Stationen. Denne base rummede i sin storhedstid ca. 6000 amerikanske soldater, nu er der mindre end fjerdedelen og lige så mange danske arbejdere. I almindelighed kaldes Thule Air Base med amerikanernes trang til forkortelser for 'TAB' eller simpelthen „Thule“.

Det ny Thule.

Luftbasens oprettelse bevirkede, at fangsten for eskimoerne på nabopladsen blev dårlig, og Grønlandsministeriet besluttede i 1953 at flytte administrationscenteret længere mod nord i Thule Distriktet fra polareskimoernes boplads Umánaq til deres boplads Qânâq (det betyder noget i retningen af: Stedet, hvor man først ser solopgangen). Man tog navnet 'Thule' med, og atter rykkede Thule nærmere Nordpolen. Qânâq blev derefter officielt „Thule“, ofte kaldet 'Det ny Thule' eller 'Thule by'. Til gengæld skiftede bopladsen Umánaq, 'Det gamle Thule', navn og kaldes officielt

„Dundas“ efter Thule Fjeldets engelske navn, Mount Dundas. Polareskimoerne selv har altid brugt betegnelserne Umánaq og Qânâq indbyrdes.

Knudsminde.

Peter Freuchen skrev i sin tid i Politiken i anledningen af Thules flytning om 'Forslag til et navn': „Men skal Thule flyttes, kan man ikke tage navnet med. Det er fastslaaet. Det kender amerikanerne, det bruger de for deres sted, navnet paa stedet staar for godt paa kortet.“ – „Det var mig, der fandt paa navnet (Thule), for den gang troede vi, at intet ville blive nordligere nogen sinde.“ – „Jeg ville engang have kaldt Thule for Knudsminde, men Knud Rasmussen forbød det (jeg foreslog saa Knudshaab, heller ikke det ville han gaa med til).“ – Freuchen ender med at foreslå, at man skulle give det nye sted Qânâq, hvor handelspladsen skulle ligge, et dansk navn, og det skulle være: Knudsminde. Vi ved alle, at sådan blev det ikke. Det ville nok have været en bedre idé at beholde polareskimoernes egne stednavne, så var forvirringen blevet mindre.

Thule.

Thule er således mange forskellige ting. Ordet 'thule' har altid været ombruset med en vis mystik. Nok er mystikken ikke længere dominerende, nu da vi kender jorden bedre, men hvad der er 'Thule', og hvor det ligger, kan dog stadig volde besvær at finde ud af, fordi så meget forskelligt hedder: Thule.

At der inden for astronomien findes en planetoid, nr. 279, som også kaldes for Thule, gør det jo ikke nemmere!